

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Muusikaosakond

Koolimuusika õppekava

Lilia Parind

**LAULUREPERTUAARI KUJUNEMINE TALLINNA VENEKEELSETES
LASTEAEDADES**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: dots. Guldžahon Jussufi, PhD

Kaitsmisele lubatud:

Viljandi 2020

SISUKORD

1	TEEMA TEOREETILINE KÄSITLUS	5
1.1	Laulmise roll lapse elus.....	5
1.2	Muusikategevus lasteaias	6
1.3	Repertuaari valik lasteaias lastele	7
1.4	Laulmine, keel ja kultuur	9
1.5	Lauluoskuse arendamine	11
2	UURIMUSE METOODIKA	14
2.1	Meetodi valik ja kirjeldus.....	14
2.2	Valimi moodustamine ja kirjeldus	14
2.3	Uurimisprotseduuri kirjeldus	15
3	TULEMUSTE ANALÜÜS	17
3.1	Õpetajate üldandmete analüüs.....	17
3.2	Repertuaari valikut mõjutavate kriteeriumide analüüs	20
3.3	Ülevaade venekeelsetest laulikutest, mida kasutavad vene õppekeelega Tallinna lasteadeade muusikaõpetajad repertuaari kujundamisel	29
3.4	Ülevaade eestikeelsetest lauludest, mida kasutavad vene õppekeelega Tallinna lasteadeade muusikaõpetajad repertuaari kujundamisel	32
	KOKKUVÕTE	35
	ALLIKAD.....	37
	KASUTATUD KIRJANDUS.....	38
	LISA 1	40
	SUMMARY	44

SISSEJUHATUS

Teemavalik on otseselt seotud minu tööga. Viimased 10 aastat olen töötanud lasteaia rühmaõpetajana ning selle aja jooksul on mul olnud võimalik viibida muusikatundides ja osaleda repertuaari valikus 3-7 aastaste lastele, kuna muusikaõpetaja on tihti pöördunud minu poole nõu saamiseks ühe või teise laulu valiku osas. Seoses sellega olen väga hästi kursis repertuaari valiku põhimõtetega. Mul oli huvitav uurida repertuaari kujundamise protsessi teistes Tallinna vene õppekeelega lasteaedades muusikaõpetajate kogemuste baasil. Kuigi ma ei tööta praegu muusikaõpetajana, tahaksin tulevikus töötada sellel erialal ning mul on oluline teada kõiki tähtsaid asjaolusid, millele tuleb repertuaari valimisel tähelepanu pöörata.

Laste muusikalise kasvatuse alus on laulurepertuaar. Esiteks peab see olema mitmekesine ning kõrgel kunstilisel tasemel. See peaks koosnema erineva temaatikaga teostest - lisaks rahvamuusika näidetele ka klassika, maailmamuusika ning kindlasti ka nüüdisaegsete autorite looming (Muldma 2007, lk 64). Repertuaari valimisel peab lasteaia muusikaõpetaja ühest küljest arvestama teatud kriteeriumitega, pöörates tähelepanu laulude sisu vastavusele õpilaste vanusele, laste tajuvõimalustele ja hääleulatusale. Teisest küljest on repertuaari kujundamine loominguline protsess, mille puhul on õpetajal võimalik toetuda oma isiklikele eelistustele ning esteetilisele maitsele. Kuna lasteaia muusikaõpetajal puuduvad lauluõpikud, mida ta on kohustatud kasutama, siis peab ta sobivaid kogumikke ise otsima. Praegune laulikute valik on väga lai, kuid kõik laulud ei pruugi vastata sobivuse kriteeriumitele. Tihti kasutatakse laulude selgeks õpetamisel fonogramme ning just need laulud võivad minu arvates olla laste jaoks liialt rasked.

Tänapäeval on vene õppekeelega lasteaedade üheks peamiseks eesmärgiks venekeelsete laste osadus eesti traditsioonide ning eesti keelega ning muusikaõpetaja peab arvestama selle eesmärgiga repertuaari kujundamisel. Nende eesmärkide saavutamiseks peab lasteaia muusikaõpetaja lisaks venekeelsetele lauludele lülitama üldisesse repertuaari ka eestikeelseid laule. Nagu märgivad N. Lunjova ja L. Maiberg, on laulu abil õpetamine loomulik ja vahetu moodus teise keele omandamiseks. (Lunjova, Maiberg 2009, lk 24) Eestikeelsed laulud peavad olema venekeelsete laste jaoks kohandatud, kuna meeldejätmiseks liialt keeruliste laulude õppimine võib lastes vastumeelsust tekitada. Samuti peab rõhutama, et õpetaja peab hästi orienteeruma võõrkeele taju ealistes iseärasustes.

Varem on repertuaari kujundamist Pärnu ja Pärnumaa eesti õppekeelelaste lasteaedades uurinud oma bakalaureusetöös Kadi Sepp (Sepp 2010). Mina uurin oma töös repertuaari kujundamist ning seda mõjutavaid tegureid Tallinna linna vene õppekeelelaste lasteaedades.

Seoses sellega on **uurimistöö eesmärgiks** repertuaari kujunemise protsessi uurimine ja seda mõjutavate tegurite välja selgitamine.

Antud bakalaureusetöö põhiprobleemi võib püstitada kahe küsimusega:

1. Kuidas kujuneb laulurepertuaar Tallinna venekeelsetes lasteaedades?
2. Missugused tegurid mõjutavad muusikaõpetajaid repertuaari kujundamisel?

Eesmärkide täitmiseks ja probleemide lahendamiseks püstitasin järgmised ülesanded:

- otsida välja ja tutvuda erialase kirjandusega;
- koostada uurimistöö kava;
- viia läbi ankeetküsitlus ning selgitada välja, milliste kriteeriumite alusel kujundavad õpetajad laulurepertuaari;
- selgitada välja, milliseid allikaid kasutavad muusikaõpetajad laulurepertuaari kujunemisel;
- selgitada välja, kui suure osa moodustavad eestikeelsed laulud Tallinna vene õppekeelelaste lasteaedades;
- teostada andmeanalüüs ja saadud tulemuste põhjal teha järeldusi ning kokkuvõtte.

Vastavalt sellele bakalaureusetöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses, teoreetilises osas käsitletakse repertuaari valiku põhimõtteid ning laulmise ja keeleõppe seoseid. Teises peatükis tutvustatakse uurimuses kasutatavat metoodikat, kirjeldatakse valimit ja protseduuri. Kolmandas peatükis esitatakse uurimistulemusi ja nende põhjal tehtud järeldusi.

Töö on illustreeritud tabelite ja joonistega.

1 TEEMA TEOREETILINE KÄSITLUS

1.1 Laulmise roll lapse elus

Iga inimene saab sündides unikaalse ande, oma hääle, mis võib soodsatel asjaoludel kujuneda ainulaadseks ja kordumatuks muusikainstrumendiks. Oma häälepilli saab kasutada igal hetkel kogu eluea jooksul. Selle pilli abil saab inimene väljendada oma meeleolu, lauldes oma emotsionaalset seisundit edasi anda.

Laste jälgimine on näidanud, et iga laps armastab laulda. Lapsel puudub veel võime hinnata oma lauluoskusi ning selletõttu laulab ta just nii, nagu ta oskab, väljendades oma meeleolu ja emotsioone. Kasvades hakkab inimene oma muusikalisi võimeid ja lauluhäält kriitiliselt hindama. Kahjuks paljud täiskasvanud lõpetavad laulmise, sest mingil hetkel hakkavad tajuma oma muusikalist ebakompetentsust. Selleks, et seda ei juhtuks, on oluline, et lapse kõrval oleks inimene, kes saaks teda suunata ja soodustada muusikaliste võimete arengut.

Päts on seisukohal, et kõik lapsed laulavad endamisi eriti siis kui nad mängivad ja on sukeldunud oma mängumaailma. Ülevoolavas õnnetundes lauldakse isegi oma viise. Seevastu ei laula laps kunagi, kui ta on pahuras tujus. Laul on lapse heaolu ja rõõmsa meele tunnus (Päts 1989, lk 21).

Laulu tähendust lapse isiksuse kujunemisel on võimatu alahinnata olenemata sellest, millisesse kultuuriruumi laps kuulub. Muldma toob välja norra pedagoogi ja uurija J.-R. Björkvolli tsitaadi: „Laste laul on sama universaalne fenomen nagu inimühiskonna verbaalne suhtlus. Meie esimene emakeel on meie muusikaline emakeel“ (Muldma 2004, lk 63).

Iga laps on eriline ja nii on eriline ka tema ainuomase tämbri, kõlajõu ja ulatusega hää. See on lapse esimene muusikainstrument, mida ta võib kasutada ükskõik millises situatsioonis ja millal tahes (Kiilu 2005, lk 26).

Laulmine on kõige kättesaadavam muusikategemise vorm eelkooliealiste laste jaoks. Laulmine arendab laste muusikalisi võimeid, muusikalist kuulmist, mälu ja rütmitunnetust. Uue laulu omandamise käigus laieneb sõnavara ja väljendusoskus. Laulmisel on märkimisväärne mõju emotsioonide väljendamisel, tuju parandamisel, ohutus- ja julgustunde tekkimisel ning eneseväljendusel. Lapsed kes laulavad on lõbusamad ja rahulikumad.

Väga sageli saab laps, kes ei tunne end kindlalt mõne individuaalse tegevuse puhul, ennast väljendada rühmalaulmises, mis avaldab soodsat mõju ka teistele tegevusvaldkondadele. Laulmine toob kaasa emotsioonide vallandumise ning soodustab kogunenud positiivsete aga ka negatiivsete emotsioonide väljendamist. Tänu sellele on laulval lapsel kergem säilitada hingelist tasakaalu ja harmooniat. Õpetades lapsi laulmisprotsessis koostööd tegema arendab pedagoog laste head läbisaamist.

M. Muldma märgib ka laulmise kommunikatiivset iseloomu, sest ühistegevuse käigus aidatakse ja toetatakse üksteist ning igaüks tunneb enda vastutust ühise ettevõtmise õnnestumise eest. Laulmine kuulub nende tegevuste hulka, mille käigus areneb edukalt esteetiline suhtumine ümbritsevasse maailma, lapse kogemused rikastuvad, aktiivselt kujunevad muusikalis-sensoorsed võimed ning areneb eakohane lauluhääl (Muldma 2007, lk 41).

1.2 Muusikategevus lasteaias

Muusikaõpetus Eesti lasteaedades on riiklikul tasandil sätestatud õppekavaga (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava 2008).

Sellise õppekava alusel muusikatunnid peavad toimuma vähemalt kaks korda nädalas.

Õppekava õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on aidata lapsel tunda rõõmu laulmisest ja musitseerimisest. Õppeväljundina on sätestatud, et laps suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale; suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu; suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

Kava õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel on esikohal emotsionaalne ja aktiivne tegevus. Kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, samuti kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid. Arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele. Kasutatakse muusikat lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades nagu keel ja kõne, kunst jne; muusika on igapäevaelu osa, nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul. Seostatakse üksteisega muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mäng ja tants. Muusikapalade (laulud, palad muusika kuulamiseks, tantsud ja mängud, pillilood) valikul arvestatakse laste huvidega ning ea- ja jõukohasusega.

Muldma ja Kiilu kirjutavad, et lapse üldise ja muusikalise arengu seisukohalt on õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks luua alus, millele rajatakse edaspidine huvi ja armastus muusika vastu, kujundada muusikalist maitset ning soovi ja julgust ennast edaspidi muusikas loovalt väljendada. Koolieelses muusikaõpetuses on vaja edendada laste emotsionaalset arengut, et laps tunneks rõõmu olemisest (Muldma, Kiilu 2009, lk 91).

1.3 Repertuaari valik lasteaia lastele

Teatavasti on laulurepertuaar muusikalise kasvatuse alus. Paljudel õpetajatel, kes on pika aega lasteaias töötanud, on olemas väljakujunenud repertuaarikogu, oma “kullafond”, mida regulaarselt laiendatakse ja rikastatakse. Laulurepertuaar peab olema mitmekesine ja kõrgel kunstilisel tasemel. Selles peab olema koht temaatiliselt eriilmelistele teostele: rahvaloomingu kõrval ka klassika, maailmamuusika ning kindlasti ka nüüdisautorite teosed (Muldma 2007, lk 64).

Tehnoloogiaarenguga seoses on õpetajatel võimalik kasutada fonogramme. Repertuaari valimisel pöörduvad nad aina sagedamini interneti poole, kus on võimalik leida palju nüüdisautorite laule. Nendel lauludel on olemas eelsalvestatud fonogrammid. Ühest küljest laiendab fonogrammide olemasolu laulurepertuaari, rikastab helipaletti ning lihtsustab õpetaja tööd, kuid teisest küljest fonogrammi pidev kasutamine võib lapse lauluoskuse arengule negatiivselt mõjuda. Fonogrammi abil laulu õpetades ei pane õpetaja alati tähele, kui-võrd õigesti lapsed laulavad. Tihtipeale on fonogrammi tempo liiga kiire väikeste laste jaoks ning neil on raske rütmis püsida. Mulle näib, et ainult elav pillisaade annab võimaluse laulu korralikult selgeks õpetada, töötada intonatsiooni puhtuse kallal, arvesse võtta laulu rütmilisi iseärasusi ja dünaamikat. On õpetajaid, kes põhimõtteliselt kasutavad tundides ainult elavat saadet ning kasutavad oma repertuaaris ainult vanu ja tuntud nõukogudeaegseid laule, näiteks “Meil metsas kasvas kuuseke” (L. Bekman), “Väikesel kuusepuul külm on talve all” (M. Krasev), “Koos on lõbus sammuda” (V. Šainski) jt. Ma arvan, et repertuaar peab koosnema nii vanadest headest kui ka uutest lauludest, nii fonogrammiga kui ka elava saatega. Juhul kui uus fonogrammiga laul saab omaseks, peaks õpetaja sellele kindlasti ka elava saate kujundama.

Arvestades laste loomulikku aktiivsust kasutavad muusikaõpetajad sageli ringmängu laule, liigutustega laule ning laulumänge. Selleks et õpetada last edasi andma erinevaid emot-

sioone, valitakse erineva iseloomuga laule: lisaks lõbusatele, rütmilistele lauludele õpitakse ka aeglases tempos kulgevaid kurbasid laule. Oluline on mitte jääda pikaks ajaks ühe kindla laulu juurde, vaid üritada õppida rohkemaid laule. M. Muldma märgib samuti repertuaari arvukuse aspekti olulisust. Ühtede ja samade keeruliste laulude pikemaajaline õppimine ja kordamine ei too soovitud tulemust vaid vastupidi, pidurdab loomulikku ja täisväärtuslikku kasvu repertuaari abil. Ning olenemata sellest, kui hästi ja asjatundlikult on repertuaar valitud, jääb siiski peamiseks selle omandamine ning loominguline lähenemine tööprotsessile. (Muldma 2007, lk 64).

Harilikult valitakse lasteaedades repertuaar arvestades aastaaegu ning erinevaid tähtpäevi ja pühasid. Tähtpäevade tähistamine on loomulikuks mooduseks laste kultuuri, traditsioonide, rahvus- ja vaimuväärtustega lõimimiseks. Tähtpäeval, mida koolieelsetes lasteasutustes tähistatakse on omad eesmärgid. Peamiseks eesmärgiks on valmistada lastele rõõmu ning tutvustada tähtpäeva tavasid.

Mardi- ja kadripäev on eesti rahvakalendri tähtpäevad, mida tähistatakse ka vene õppekeelega lasteaedades. Nende tähistamine on muutunud eriti populaarseks viimastel aastatel seoses eesmärgiga kaasata vene lapsi eesti traditsioonidesse ning õpetada eesti keelt aine-tegevuse kaudu. Lapsed armastavad neid tähtpäevi eelkõige nende mängulisuse (ümberriietamine ning maskide kandmine) pärast. Lasteaias, kus ma töötan, valmistavad eesti keele õpetajad ning ettevalmistusrühma muusikaõpetaja ette tervituslaule, salme, mõistatusi, ringmänge ning teisi mängulisi tegevusi eesti keeles. Mardipäeval riietuvad lapsed musta värvi- või tumedatesse riietesse, liimivad endale habemeid ette, panevad pähe peakatteid, maske ning selliselt rietatuna käivad teistes rühmades esinemas ning korraldavad peo: laulavad, tantsivad, mängivad pärimusmänge. Kadripäeval riietuvad lapsed samuti ümber, kuid valgetesse riietesse ning samuti külastavad teisi rühmasid ja lõbustavad neid mängudega.

Saab välja tuua järgmiseid tähtpäevade alaliike:

- kalendripühad, mis on seotud kindla aastaajaga: sügispidu, mardipäev, kadripäev, vastlapäev, kevadpidu.
- riiklikud tähtpäevad: Aastavahetuse pidu, Iseseisvusepäev.

Laste peod võib olla läbi viidud erinevates vormides:

- selgeks õpitud temaatilise repertuaariga kontsert,
- kindlaksmääratud süžee näidendi vormis,
- temaatilised peod.

Lasteaias, kus mina töotan, teeb muusikaõpetaja tihedalt koostööd rühmaõpetajatega ning muusikalised tegevused on lõimitud kogu õppetegevusega. Muusikatunnis õpitavat repertuaari kinnistatakse ka rühmas ning lapsed laulavad vabal ajal hea meelega laule, mida muusikatunnis õpitakse. Sageli valib muusikaõpetaja repertuaari mõne rühmas toimuva temaatilise tähtpäeva jaoks. Temaatilisi pidusid korraldatakse üldjuhul rühmaõpetajate algatusel selleks et mitmekesistada iga-aastaseid tähtpäevi. Õpitakse selgeks 1-2 laulu, luuletusi, väikseid näidendeid ning korraldatakse mängu. Meie rühmas korraldati erinevatel aastatel selliseid temaatilisi pidusid nagu sõbrapäev, isadepäev, leivapäev, ökoloogiline ajaviide teemal „Linnud“.

1.4 Laulmine, keel ja kultuur

Lapsepõlve koolieelset perioodi peetakse eriti soodsaks mitte-emakeele omandamiseks ning tolerantsuse arendamiseks. Sellel ajal ei karda laps eksida, tal ei ole välja kujunenud eelarvamused teise keele ja kultuuri suhtes.

Koolieelsete asutuste riiklik õppekava (2008) näeb ette eesti keele õpetamist muust rahvusest lastele alates kolmandast eluaastast. Seda teostatakse eraldiseisvate keeleliste tegevuste kaudu, osalise keelekümluse kaudu või integreerides keeleõpet muudesse tegevustesse. Lasteaedades saab keeleõpet edukalt lõimida muusikaga muusikatunnis. Laul on üldtuntud metoodiline vahend, mille abil keeleline materjal serveeritakse lapsele märkamatuks tema jaoks meeldiva kujul. Muusika ja laulu kaudu omandab laps võõrkeelt loomulikult ja spontaanselt.

N. Lunjova ja M. Maiberg arvavad, et laulu meloodia, dünaamika ja muusikalised nüansid aitavad panna sõnades rõhud õigele silbile ja loogilised aktsendid fraasidele, muuta hääle intonatsiooni vastavalt teksti sisule. Nad väidavad, et laulude abil on võimalik äratada varasest east peale huvi ja armastust rahvaluule vastu, tutvustada tunnustatud lastekirjanike

ning heliloojate teoseid. Lauldes areneb lapse hääleaparaat, häälikute artikulatsioon, kujuneb oskus kasutada oma hääle kõrgust ja tugevust. Laule lauldes kujuneb rütmiline hingamine ja õige kõnetempo, areneb välja intonatsiooniline väljendusrikkus ehk eesti keele prosoodia. Lisaks sellele arendab laulmine nii muusikalist kui ka fonemaatilist kuulmist, mis on väga vajalik keelte õppimisel. Lauldes areneb parem ümberlülitumine ühelt artikulatsioonialalt teisele, suureneb huulte liikumise kiirus ja jõud (Lunjova, Maiberg 2019, lk 1-2).

Ameerika muusikapsühholoog J. Sloboda kinnitab, et keel ja muusika on inimkonda iseloomustavad universaalsed tunnused. Keel ja muusika on võimelised genereerima piiramatul arvul uusi järgnevusi. Inimene võib moodustada lauseid, mida ta ei ole iialgi varem kuulnud, helilooja võib panna kirja meloodia, mida keegi varem ei ole komponeerinud. Lastel on olemas loomulik võime omandada keele- ja muusikareegleid eeskujul varal. Spontaanne kõne ja spontaanne laulmine ilmnevad esimest korda umbes samas vanuses. Nii keele kui ka muusika loomulik toimekeskkond on kuuldeline ja hääleline. Kõige universaalsem muusikaline vorm on laul, mis seob omavahel sõnad ja muusika (Sloboda 2000, lk 32).

C. Mora arvab, et laps võib jäljendada rütmi ja muusikalist keelt enne, kui ta suudab sõnu hääldada. Mora väidab, et muusika keelelised aspektid, toon, pausid ja tämber on helisev ühik, kuhu edaspidi mahuvad foneemid, keele täis- ja kaashäälikud. (Mora 2000, lk 147).

Norra pedagoog ja uurija Bjorkvoll rõhutab laulmise sotsiaalse aspekti tähtsust. Laul on rikkalik informatsiooniallikas mineviku ja kaasaja ajaloo, traditsioonide, kultuuri ja ideoloogia kohta. Laululoomingu sotsiaalsust võimendab teksti olemasolu (Bjorkvoll 2001, lk 267). M. Muldma vaatleb laulu samuti kui sotsiaal-kultuurilist protsessi. Ta kirjutab, et muusikakasvatuse üheks ülesandeks on õpilase suunamine oma rahva ja teiste rahvaste laululoomingu juurde, mis aitab kaasa üldise laulumaterjali formeerumisel laste kultuuris eksisteeriva valmislaulu kujul. Näiteks võidakse sünnipäeva puhul laulda erinevates keeles laulu või ringmängu ning jõuluõhtul esitada laulu, palvet vms. Sellised näited kinnitavad, et laul kui sotsiaal-kultuuriline nähtus on laste keskkonna jaoks universaalne. Laul loob piiramatuid võimalusi kultuuriliseks vahetuseks, võimaldades olulist teiste keeltega tutvumise kogemust (Muldma 2007, lk 63).

Neuroloogilistele uuringutele toetudes märgib Kirnarskaja oma raamatus, et muusika ja kõne on psühholoogilised sugulased. Neid juhivad samad või kõrvuti asetsevad peaaegu

osad. Muusikalised ja keelelised ajuosad loovad ühtse verbaal-musikaalse ala. Selle juured on laulmises. Laulmine annab kõige kindlamalt tunnistust verbaal-musikaalsest lähedusest ja selle fookusest. Just tänu sellele aitab laulmine kaasa kõne omandamisele. Psühholoogid toonitavad alatasa laulmise soodsat mõju laste arengule, eelkõige kõne seisukohalt. R. Shuter-Daison ja K. Gabriel üldistavad mitmete uuringute andmeid laulutundide mõjust laste kõne arengule ning märgivad laulmisega tegelevate väikelaste erilisi edusamme. Need väikelapsed hakkasid varem rääkima, nende kõne oli keerukam, nad asusid kohe moodustama kolmesõnalisi lauseid, samal ajal kui teised väikelapsed jõudsid selleni alles mõne kuu pärast. (Kirnarskaja 2004, lk 154-155)

Üldistades ülaltoodud uuringuid võib öelda, et muusika ja kõne on lahutamatult seotud. Laulmine annab kõnearengule suure tõuke, seda ka mitte-emakeele puhul. Laulmine aitab kaasa hääleaparaadi ja artikulatsiooni arengule, parandab fonemaatilist kuulmist, mis on vajalik võõrkeele omandamiseks. Samuti saab laps laulu kaudu tutvuda teise rahvuse traditsiooni ja kultuuriga.

1.5 Lauluoskuse arendamine

Laulmine on lastele kõige omasem ja seetõttu levinuim musitseerimisviis. Lapsed hakkavad iseseisvalt laulma juba varasest noorusest ja arenevad samm-sammult. Kuid lapsed sageli ei kuule ise, kui nad laulavad, nad võivad melodiat moonutada, vääralt intoneerida. Lasteaia muusikaõpetaja ülesandeks on lapsi aidata ja suunata.

Paljud autorid, nt. Gardner ning Kessen väidavad, et püsivatel helikõrgustel põhinev spontaanne laulmisoskus võib ilmnedagi juba teise eluaasta keskel (Gardner 1981, lk 70-76; Kessen 1979, lk 45-57). Pullerits kirjutab, viidates Gardneri (1981) uurimustele, et esmasel motiividel, mida lapsed spontaanselt laulavad, on sekundi ja tertsi sarnased intervallid. Seejärel lisanduvad kvart ja kvint. Edasi jätkub lauliste võimete areng esmalt sõnade, seejärel väikeste motiivide imiteerimisest ja alles siis omandatakse võime jäljendada melodiat (Pullerits 2004, lk 25).

Sloboda uurimustulemused viitavad, et laps muutub eriti vastuvõtlikuks muusikalisele keskkonnale pärast kolmandat eluaastat. Kui 3.-4. eluaastani matkitakse pigem melodilist joonist kui täpseid helikõrgusi, siis 4. eluaastal omandatakse võime jäljendada meloodia liikumist ja ollakse enam võimeline tuttavaid laule õigesti järele laulma (Sloboda 2000, lk

186). Tarassova kinnitab, et 5.-6.eluaasta on sensitiivne periood, mil laps hakkab intuiitiivselt tabama täpseid helikõrgusi (Tarassova 1988, lk 168).

Üldistades eelpoolmainitud võib väita, et koolieelne periood on muusikalise kuulmise ja lauluvõime (s.t võime aktiivselt ja võrdlemisi õigesti meloodiat taasesitada) arengus tähtis periood. Lapse jaoks võib lasteaia muusikaõpetaja saada esimeseks inimeseks, kes aitab teda lauluoskuse ning -armastuse väljakujundamises. Õpetaja peab silmas pidama, et tema esituse kvaliteet mängib suurt rolli muusikapala lastele tutvustamises. Erilist tähelepanu peab pöörama ettevaatlikule ja hoolsale suhtumisele laste väljakujunemata hääldesse.

Lapse hääleaparaat on õrn ja habras, häälelihastik on veel välja arenemata. Peened ja lühikesed häälepaelad ei ole füsioloogiliselt võimelised kõlajõu suurteks kontrastideks. Lapse hääle normaalse arengu tagamiseks on laulmisel õigem kasutada mõõdukaid dünaamilisi nüansse (poolvaikselt, poolvaljult) (Kiilu 2005, lk 26).

R. Päts märgib kaks kõige levinumat viga, mis takistavad laste lauluhääle õiget arengut. Üks sagedamini esinevaid halbu harjumusi on liiga valjult laulmine, mis tekitab pigistatud, forsseeritud tooni. Kollektiivis ei kuule üksiklaulja alati küllaldaselt oma häält, mistõttu ta aina lisab jõudu, kuni laulmine lõpuks karjumiseks muutub. Kuna eriti kahjulik on forsseerimine kõrgregistris, siis on sellest hoidumiseks soovitatav valida laule vastavalt laste hääle loomulikule ulatusele (Päts 1989, lk 43). Tõepoolest, minu vaatluste kohaselt, soovivad lapsed, et nende hääld oleks teiste hulgas selgesti kuuldav ning selletõttu hakkavad laulma aina valjemini, kuni hääld muutub järsuks ninahääleks, mis meenutab rohkem karjumist. Sellistel juhtudel tuleb laulmine katkestada ning selgitada lastele, et nii valjusti ei tohi laulda. Oluline on kohe alguses õpetada lapsi laulma loomuliku häälega, püüdes saavutada pehmet ja kantileenset kõla. Samuti tundub mulle, et mõnikord valitakse liiga keerukaid laule, mis ei sobi laste tessituuriga. Väga oluline on tagada, et repertuaar on õigesti valitud ja eakohane.

Laulmise puhul mängib olulist rolli puhas intoneerimine, millest võib sageli kujuneda oluline ja küllaltki tõsine probleem. Heliline kuulmine ja lauluoskus pole alati omavahel seotud. On inimesi, kes on suutelised eristama helikõrgusi, kuid mitte enda häälega, sest neil puudub võime kuulata oma häält lauldes (Mitchell 1991, lk 74-76).

Intonatsiooni puhtuse saavutamiseks tuleb pühendada tähelepanu lahtilaulmisele, st kasutada tunnis hääleharjutusi, mis aitavad laste muusikalist kuulmist ning õiget intoneerimist

arendada. Lahtilaulmisel ei tohiks kasutada rohkem kui kaks-kolm harjutust, kuid nende kallal tuleks hoolikalt töötada. Näiteks hingamise, laulvuse ning kantileeni arengule aitavad kaasa vene rahvalaulud. Intonatsiooni puhtuse ja muusikalise kuulmise arengule on abiks “ketina” laulmine (iga laps laulab laulust ühe fraasi). Lisaks sellele aitab see moodus kiiresti välja selgitada kõigi laste individuaalset muusikalist- ja lauluarengut ning kuulda, kes laulab õigesti ja kes valesti. Vanemates rühmades võib proovida laulda väiksemaid ja lihtsamaid laule ilma pillisaateta, st. *a capella*.

2 UURIMUSE METOODIKA

Käesoleva uuringu eesmärgiks on repertuaari kujunemise protsessi uurimine ja repertuaari kujunemist mõjutavate tegurite välja selgitamine. Selles peatükis annan ülevaate uurimismetoodikast, kirjeldan valimit ja uurimuse protseduuri.

2.1 Meetodi valik ja kirjeldus

Käesolevas töös kasutasin andmekogumismeetodina ankeetküsitlust. Koostas ankeedi, mis sisaldab 24 küsimust: 1.-6. küsimus - üldandmed; 7.-17. - küsimused, mis on suunatud repertuaari kujunemise tegurite väljaselgitamisele; 18.-19. - küsimused, mis puudutavad venekeelset repertuaari; 20.-24. - küsimused, mis puudutavad eestikeelset repertuaari. Uurimus on nii kvalitatiivne kui ka kvantitatiivne, kuna sisaldab mõlema uuringutüübi tunnuseid. L.Õunapuu kirjutab, et „iga uurimistöö võib ositi olla nii kvalitatiivne kui ka kvantitatiivne. Termineid kvalitatiivne ja kvantitatiivne ei tuleks käsitleda mitte vastanditena, vaid tähistena, mis pakuvad uurijale eri võimalusi uurimisprotsessi etappide kavandamiseks ja teostamiseks“. (Õunapuu 2014, lk 51)

Kvantitatiivne uurimistöö orienteeritud arvudele, pöörab suurt tähelepanu uuritava nähtuse mõõtmisele ning kasutab sageli statistilist analüüsi. (2014, lk 55). Kvalitatiivse uurimistöö tüüpilised tunnused: väiksemad valimid, suunavad vaheleiu, mõtete ja tundmuste analüüs, avatud küsitlusmeetodid. (2014, lk 53)

Minu poolt koostatud ankeetküsitlus sisaldab kahte liiki küsimusi:

- suletud küsimused, kus on vastajale pakutud valida tema arvates sobivad valikvastused või hinnata etteantud parameetrid skaalal 1 kuni 7;
- avatud küsimused, mis eeldavad vaba vastust või julgustavad vastajat oma arvamust avaldama.

2.2 Valimi moodustamine ja kirjeldus

Uuringu populatsiooni kuuluvad Tallinna linna vene õppekeelelasteade muusikaõpetajad. Uuringus osales 18 muusikaõpetajat erinevatest linnaosadest (Lasnamäe, Põhja-Tallinn, Kesklinn, Haabersti ja Mustamäe). Ankeetküsitlust täitsid järgmiste lasteade

muusikaõpetajad: lasteaed Kirsike, Arbu lasteaed, Pae lasteaed, lasteaed Sõbrake, Kuristiku lasteaed, Raadiku lasteaed, lasteaed Rukkilill, Linnamäe lasteaed, Lindakivi lasteaed, Muhu lasteaed, lasteaed Ojake, Mustakivi lasteaed, Liikuri lasteaed, Allika lasteaed, lasteaed Delfiin, lasteaed Täheke, Kivimurru lasteaed, Seli lasteaed.

Populatsioon koosneb nende lasteaedade muusikaõpetajatest. Kasutan kõikset valimit, sest populatsiooni üldmaht pole väga suur, valimi maht on seega 28 ($n = 28$).

2.3 Uurimisprotseduuri kirjeldus

Uuring on läbi viidud Tallinna linna vene õppekeelega lasteaedades. Andmete kogumise periood kestis 2019. aasta septembrist kuni 2020. aasta märtsini. Tallinnas on 28 venekeelset lasteaeda. Põhja-Tallinna linnaosas on 4 venekeelset lasteaeda, Kesklinnas - 3, Lasnamäe linnaosas - 16, Haabersti linnaosas - 2, Mustamäe linnaosas - 3. Igas lasteaias töötab üks muusikaõpetaja.

Oma uuringu algetapil viisin läbi piloot-uurimuse selle lasteaias muusikaõpetajaga, kus ma ise töotan. Läbiviidud esmasest uuringust, mis leidis aset 15.09.2019, selgitasin välja, milliseid küsimusi on vaja korrigeerida. Vestlusest muusikaõpetajaga sain aru, et mõningatele küsimustele ei ole võimalik anda kindlat vastust või valida vaid ühte vastusevarianti. Sellepärast kasutasin nende küsimuste puhul 7-punktilist skaalat, mille puhul saab vastaja hinnata oma eelistuste määra.

Andmete kogumiseks saatsin esmalt e-kirja teel kõikide Tallinna linna vene õppekeelega lasteaedade üldmeilidele ankeetküsitluse koos kaaskirjaga, milles palusin abi andmete kogumisel repertuaari kujunemise protsessi ja seda mõjutavate tegurite kohta. Kirjas palusin saata ankeedid edasi muusikaõpetajatele. Kokku saatsin ankeetküsitlused 28 asutusele. Kõik ankeetküsitlused olid koostatud vene keeles, kuna kõik venekeelsete lasteaedade muusikaõpetajad on vene rahvusest. Ankeetküsitluse küsimused on ära toodud leheküljel 40. Andmekogumisperiood oli üsna pikaajaline. Sain täidetuna tagasi vaid ühe ankeedi. Seejärel otsustasin otsida muusikaõpetajate e-posti aardesse ning pöördusin abi saamiseks nende poole isiklikult. Mõne lasteaias kodulehel oli olemas muusikaõpetaja e-posti aadress. Kasutasin neid andmeid ning saatsin küsitluse otse muusikaõpetajatele. Kuid üheltki aadressilt ei tulnud vastust. Kolm ankeeti õnnestus muusikaõpetajatele toimetada tuttavate kaudu, kes töötavad erinevates lasteaedades. Ülejäänud ankeedid andsin muusikaõpetajate-

le kätte isiklikult lasteaedu külastades. Uurimus põhineb 18 tagastatud ankeedil.

Käesoleva uuringu eesmärgiks on repertuaari kujunemise protsessi uurimine ja repertuaari kujunemist mõjutavate tegurite välja selgitamine. Selles peatükis annan ülevaate uurimis-metoodikast, kirjeldan valimit ja uurimuse protseduuri.

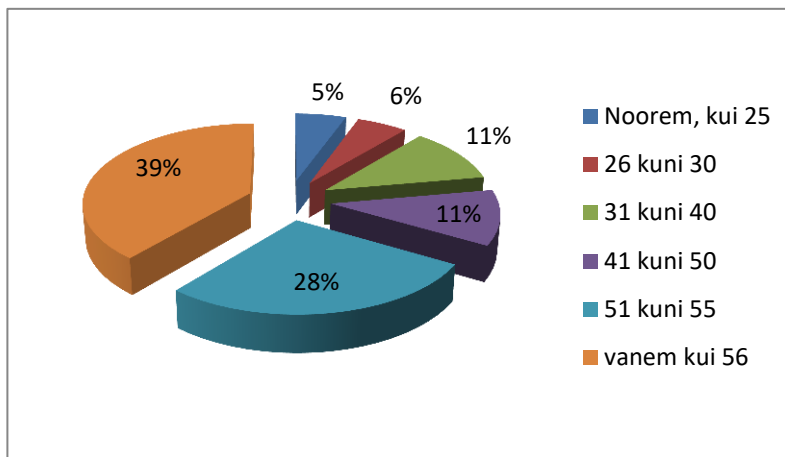
3 TULEMUSTE ANALÜÜS

Käesolevas osas on toodud küsitluse andmeanalüüsi tulemused, mis jagunevad neljaks põhijaotiseks:

- 1) esimeses jaotises on toodud õpetajate andmed (sugu, vanus, haridus, töökeel ja töökoogemus);
- 2) teises jaotises analüüsitakse kriteeriume, mis mõjutavad repertuaari valikut;
- 3) kolmandas jaotises analüüsitakse venekeelse repertuaari allikaid, mida vene õppekeele-
ga lasteaedade muusikaõpetajad oma töös kasutavad;
- 4) neljandas jaotises on välja toodud eestikeelse repertuaari allikad, mida vene õppekeele-
ga lasteaedade muusikaõpetajad oma töös kasutavad.

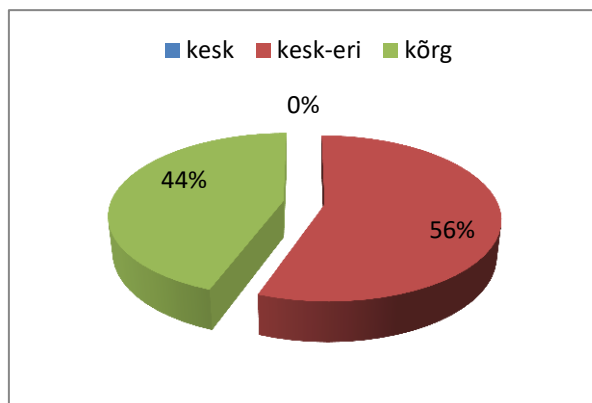
3.1 Õpetajate üldandmete analüüs

Kõik küsitluses osalenud õpetajad, kes töötavad Tallinna vene õppekeele-
ga lasteaedades on naissoost. Nende vanus kuulub vahemikku u. 20 kuni 56 ja enam eluaastat.

Joonis 1. Õpetajate vanuseline koosseis

Joonisel 1 on näha, et kõige rohkem õpetajaid on üle 56-aastaste vanuserühmas (8 õpetajat) ning 51-55-aastaste vanuserühmas (4). Kõige vähem õpetajaid kuulub alla 25-aastaste vanuserühma (1) ning 26-30-aastaste vanuserühma (1). Vanuserühmades 31-40 ning 41-50 aastat on kummaski 2 õpetajat. Asjaolu, et kõige rohkem õpetajaid kuulub üle 56-aastaste vanuserühma, viitab sellele, et suurel osal õpetajatest on suur töökogemus. Noorte õpetajate vähene osakaal näitab, et lähiajal võib tekkida õpetajate defitsiit vene õppekeele-
ga lasteaedades.

Joonis 2. Õpetajate haridustase koosseis

Õpetajate haridusandmete analüüs näitab, et enamusel on muusikaalane kesk-eriharidus (10 õpetajat). Nende hulgas on 3 õpetajat, kellel lisaks muusikaalasele kesk-eriharidusele on kõrgharidus mõnel muul erialal. Neist kahel on alushariduse pedagoogika alane kõrgharidus ja ühel kõrgharidus inseneri erialal. Kaheksal õpetajal on muusikaline kõrgharidus. Küsitletute hulgas ei olnud ühtegi õpetajat, kellel oleks ainult keskharidus.

Tabel 1. Tallinna lasteaedade muusikaõpetajate lõpetatud õppeasutus, haridus, eriala ja töökogemus

	Õppeasutus	Eriala	Haridusaste	Lõpetamisaasta	Töökogemus
Õpetaja 1	Tallinna Pedagoogiline Seminar; Moskva Pedagoogiline Instituut	Muusikaõpetaja; Koolieelne pedagoogika ja psühholoogia	Kesk-eri kõrgharidus	1979	40 aastat
Õpetaja 2	Tallinna Pedagoogiline Seminar.	Muusikaõpetaja	Kesk-eri	1985	Üle 20 aasta
Õpetaja 3	G. Otsa nim. Tallinna Muusikakool; Tallinna Pedagoogiline Seminar	Klaver Alushariduse pedagoog	Kesk-eri kõrgharidus	1982	Üle 20 aasta
Õpetaja 4	G. Otsa nim. Tallinna Muusikakool	Klaver	Kesk-eri	1981	Üle 20 aasta
Õpetaja 5	G. Otsa nim. Muusikakool; Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	Klaver ja pedagoogika	Kesk-eri Ei ole lõpetatud	2015	Alla 5 aasta
Õpetaja 6	G. Otsa nim. Tallinna Muusikakool	Klaver	Kesk-eri	2010	Üle 5 aasta
Õpetaja 7	Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	Klaver	kõrgharidus	1983	Üle 20 aasta
Õpetaja 8	Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	Klaver	kõrgharidus	1978	Üle 20 aasta

Õpetaja 9	Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	Muusikaõpetaja	kõrgharidus	2012	Üle 10 aasta
Õpetaja 10	Tallinna Pedagoogiline Ülikool	Muusikaõpetaja	Kõrgharidus	2003	Üle 10 aasta
Õpetaja 11	Tallinna Pedagoogika Instituut (endine)	Koorijuht	kõrgharidus	1986	Üle 20 aasta
Õpetaja 12	Kaliningradi Glieri nim. Muusikakool; Kaliningradi Tehnika Ülikool.	Klaveriõpetaja; Insener	Kesk-eri	1975	45 aastat
Õpetaja 13	Alma- Ata Riiklik konservatoorium	Koorijuht	Kõrgharidus	2000	Üle 10
Õpetaja 14	Tselinogradi Pedagoogiline Instituut.	Klaveriõpetaja	Kõrgharidus	1977	Üle 20
Õpetaja 15	Belgorod-Dnestrovi Pedagoogiline kutsekool	Muusikaõpetaja	Kesk-eri	1989	Üle 20
Õpetaja 16	Tšeljabiniski Muusikakool	Klaveriõpetaja	Kesk-eri	1988	Üle 15
Õpetaja 17	Rimski-Korsakovi nim. Pihkva Muusikakool	Koorijuht	Kesk-eri	1976	43 aastat
Õpetaja 18	Berditšev Pedagoogiline kutsekool	Muusikaõpetaja, alushariduse pedagoog		1979	40 aastat

Tabelist 1 selgub, et Eesti haridusasutused, mida respondendid lõpetasid, jaotuvad järgmiselt:

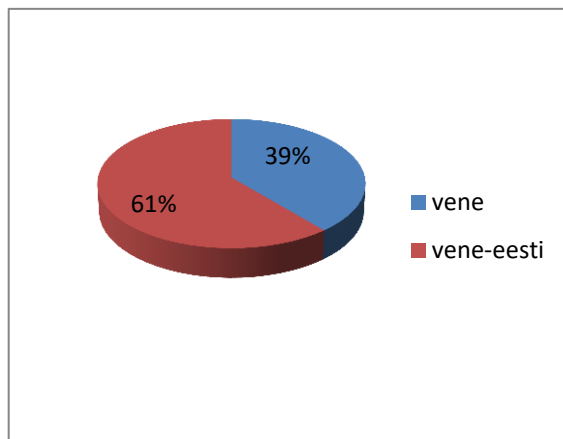
- esikohal on G. Otsa nim. Muusikakool (4 õpetajat)
- teisel kohal Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (3 õpetajat)
- kolmandat kohta jagavad Tallinna Pedagoogika Ülikool (2 õpetajat) ja Tallinna Pedagoogiline Seminar (2 õpetajat).

Andmeanalüüsist selgub, et kolmandik muusikaõpetajatest omandas oma muusikalise hariduse väljaspool Eestit, endistes Nõukogude Liidu riikides ning Venemaal. Õppeasutuste geograafiline paiknemine on üsna mitmekesine, alustades Venemaa linnadest (Moskva, Tšeljabinisk, Kaliningrad ning Pihkva) ning lõpetades Kasahstani (Alma-Ata, praegu Almatõ ja Tselinograd, praegu Nur-Sultan) ja Ukrainaga (Belgorod Dnestrovski ja Bereditšev). Õppeasutused on samuti väga erinevad: muusikakool, Riiklik Konservatoorium, Pedagoogiline Instituut, Pedagoogiline Kutsekool ja isegi Tehnika Ülikool. Ilmselt on nende

õpetajate õppekeeleks olnud vene keel ning kõik õpingute käigus ei pandud rõhku eesti kultuurile ja muusikale, laulurepertuaarile ja keelele. Need õpetajad täiendasid oma muusikakultuuri alaseid teadmisi iseseisvalt, sh täiendkoolitustel osalemisega.

Analüüs näitab, et suurem osa õpetajatest (13) lõpetas oma õpingud veel nõukogude ajal (enne 1991) ja ainult 5 õpetajat omandas hariduse pärast Eesti iseseisvuse taastamist, st ajal kui eesti keele ja eestikeelse repertuaari küsimus muutus eriti aktuaalseks.

Enam kui pooltel muusikaõpetajatest (12) on rohkem kui 20 aastane tööstaaz, nendest 4 õpetajal on vähemalt 40 aastane tööstaaz. 10-20 aastat töökogemust on 4 õpetajal. Ühel õpetajal on töökogemust 5-10 aastat. Samuti osales uuringus üks noor õpetaja, kelle tööstaaz on vähem kui 5 aastat (täpsemalt alla 1 aasta).

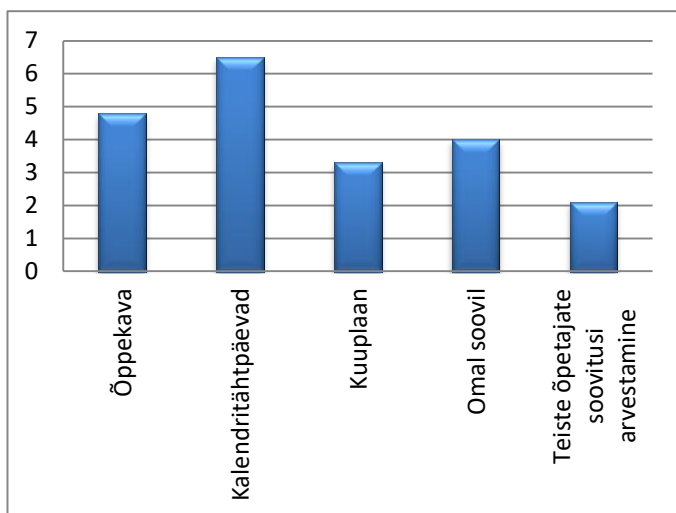

Joonis 3. Õpetajate töökeel

Nagu näha joonisel 3, valis oma töökeeleks vene keele väiksem osa (7) õpetajatest. Suurem osa õpetajatest (11) peab oma töökeeleks nii vene kui ka eesti keelt. Andmeanalüüs näitas, et õpetaja vanus ning eesti keele kasutamine ei ole omavahel otseses korrelatsioonis. On olemas mõningane positiivne seos lõpetatud õppeasutuse asukoha ja eesti keele kasutamise vahel. Samuti võib oletada, et eesti keele kasutamine muusikatundides sõltub iga õppeasutuse poliitikast ning juhatuse nõudmistest.

3.2 Repertuaari valikut mõjutavate kriteeriumide analüüs

Neljandal joonisel on toodud faktorid, mis mõjutavad repertuaari valikud. Siin ja edaspidi on kasutusel 7-palliline skaala, kus õpetajad võivad hinnata faktoreid miinimumist (1 punkti) maksimumini (7 punkti). Iga faktori osas on välja arvatud aritmeetiline keskmine.

Joonis 4. Organisatsioonilised faktorid, mida õpetaja arvestab repertuaari valikul

Repertuaari valikul arvestavad õpetajad kõige enam faktorit “kalendritähtpäevad” (6,2 punkti). Juba nõukogude ajast on traditsiooniks kujunenud kindla aastaajaga seotud peoks (nt. sügispidu, aastavahetus, kevadpidu) laulude õppimine. Muusikaõpetajad panevad rõhku justnimelt peo tarbeks laulude õppimisele. Minu seisukohast on selline lähenemine liialt formaalne: toimub peamisest tööeesmärgist kõrvale kaldumine ning töötatakse mitte laulu vaid peoks ettevalmistuse kallal. Õpetaja on ajaliselt ning vaimselt survestatud, kuna peab arvestama, et lasteaia juhtkond ning lapsevanemad ootavad peole tulles põnevat eeskava. Olulisuselt järgmiseks faktoriks on “õppekava” (4,8 punkti). Riiklikus õppekavas on iga vanuserühma kohta välja toodud oskuste arengueesmärgid, mis on seotud 4 erineva suunaga: laulmine, muusika kuulamine, muusikalis-rütmiline liikumine, pillimäng. Nende eesmärkide täitmiseks kujundab õpetaja iga vanuserühma jaoks sobilikku repertuaari, mis hõlmab laule, tantse, pillimängu palasid ning muusikateoseid kuulamiseks. Riiklik õppekava on loogiliselt üles ehitatud ning suunab õpetajat tööeesmärkide saavutamisel. Kuid tihtipeale on õppekavas sätestatud eesmärgid suunatud andekatele lastele, kes omandavad hõlpsasti õppematerjali. Tänapäeval on aina rohkem lapsi, kellel on intellektuaalseid või käitumuslikke erivajadusi ning seetõttu ei ole alati võimalik kõiki õppekavas sätestatud eesmärke ellu viia. Üsna tihti valivad õpetajad laule lähtudes oma soovist (4 punkti). Faktori “kuuplaan” (3,1) märkisid ära vähesed õpetajad. Viimastel aastatel planeerivad meie lasteaia aineõpetajad (muusika, eesti keel, liikumine) oma tegevusi kuude lõikes. Meie lasteaia muusikaõpetaja arvates on kuuplaan mugavam kui nädalaplaan, kuna annab rohkem vabadust ja paindlikkust. Õpetaja kavandab, milliseid laule ja tantse on vaja selgeks õppida eelseisval kuul. Järgmisel kuul lisanduvad uued laulud ning samuti kinnistatakse juba selgeksõpitud laule. Samuti arvas eesti keele õpetaja, et kuude lõikes planeerimine on efektiivsem kui nädala kaupa planeerimine, kuna lapsed ei jõua nädalaga ühte teemat

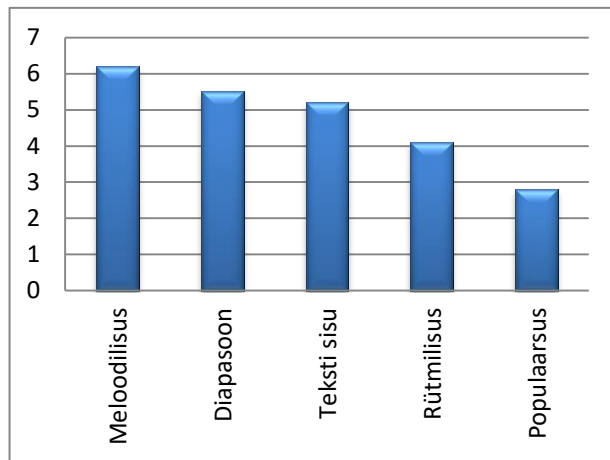
omandada ning teema käsitlemist tuleb pikendada järgmisesse nädalasse ning nädalaplaani muuta. Kuna vene õppekeele lasteaia õpetaja töötab koostöös eesti keele õpetajaga, siis õpitakse muusika tundides eestikeelseid laule, mis puudutavad kindlat teemavaldkonda: linnud, koduloomad, nädalapäevad. Kuid kuude lõikes planeerimist ei praktiseerita veel kõikides lasteaedades ning samuti on koostöö muusikaõpetaja ning eesti keele õpetaja vahel on igas lasteaias erineval tasemel. Vähesel määral (2,1 punkti) arvestavad muusikaõpetajad teiste rühmaõpetajate soovitusi.

Allpool on toodud muusikalise tegevuse kuuplaani näidis.

Tabel 2. Muusikategevuse näidis 5-6 aastastele lastele: september

Muusikategevus	Repertuaar
1. Muusika kuulamine	1., „Seenelapsed“, E.Raidma 2., „Tervituslaul“ M.Pullerits 3. «Итальянская полька» С.Рахманинов („Itaalia polka“ S. Rahmaninov)
2. Laulmine	1. „Lendab lehti“, A.Kumpas 2. „Vihmakene“, J.Aavik 3. «Осенняя песенка» Л.Семенова („Sügislauluke“ L. Semjonova)
3. Muusikalis-rütmiline liikumine	1. «Танец осенних листочков» Е.Штерн („Sügislehtede tants“ E. Štern) 2. «Осень спросим» З.Левина („Küsime sügise käest“ Z. Levina) 3. „Tule, tantsi“ soome rahvatants
4. Pillimäng	„Sügislauluke“, E. Karner (kõlapulgad, trianglid, marakad, kellad)

Järgmisel joonisel (joonis 5) on välja toodud muusikalised faktorid, mis mõjutavad lauluvalikut. Siin on samuti kasutusel 7 punkti skaala.

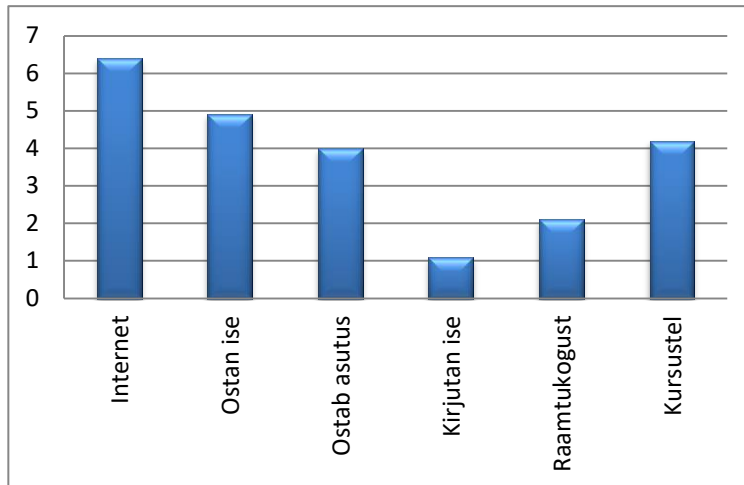
Joonis 5. Muusikalised faktorid, mis mõjutavad repertuaari valikut

Õpetajad pidid hindama laulu valikut lähtudes järgmistest parameetritest: meloodilisus, ulatus, teksti sisu, rütmilisus ja populaarsus.

Nii vene kui ka eesti laulukultuur on tuntud oma meloodilisuse poolest. Ei ole üllatav, et vene õpetajate arvates on laulu meloodilisus kõige tähtsam faktor (6,2 punkti) laulu valikul. Ligikaudu sama tähtsaks peetakse lapsele sobivat ulatust (5,4 punkti). Minu arvates on see väga oluline faktor, millest õpetajad peavad kindlasti lähtuma laulu valikul. Selleks on vaja hästi orienteeruda laste hääleaparaadi arengu ealistes iseärasustes. Lisaks sellele on igal lapsel oma isiklik hääleulatus, millega on samuti vaja arvestada. Selleks tuleb õppida tundma iga lapse laulmisoskust ning seejärel tüüpilistest iseärasustest lähtuvalt jagada nad kahte-kolme rühma, kuhu kuuluvad erineva arengutasemega lauljad – iseseisvad, toelauljad ja puuduliku laulmisvõimega lauljad (Kiilu 2005, lk27). Kahjuks ei arvestata selle faktoriga tihtipeale, eriti fonogrammide kasutamisel. Viimastel aastatel on ilmunud palju eelkooliealistele lastele suunatud laule, mis on kirjutatud nii kutseliste muusikute kui ka pedagoogidest praktikute poolt. Laulude autorid ei arvesta alati lapse hääle võimalusi, kasutavad meloodias suuri hüppeid, liiga madalat või liiga kõrget registrit.

Lasteaia üheks ülesandeks on lapse väärtuste kujundamine, sealhulgas muusika vahendusel. Sellepärast on laulu sisu õpetajate jaoks pea sama oluline (5,2 punkti) kui selle ulatus. Üks õpetaja rõhutas eriliselt teksti lihtsuse ja arusaadavuse olulisust. Kõige ebaoluliseks faktoriks on laulu populaarsus (2,8 punkti).

Kuuendal joonisel on 7 punkti skaala abil hinnatud, millisest allikatest õpetajad otsivad/leiavad repertuaari. Siin pidid õpetajad valima neid allikaid, mida nad kasutavad kõige sagedamini.

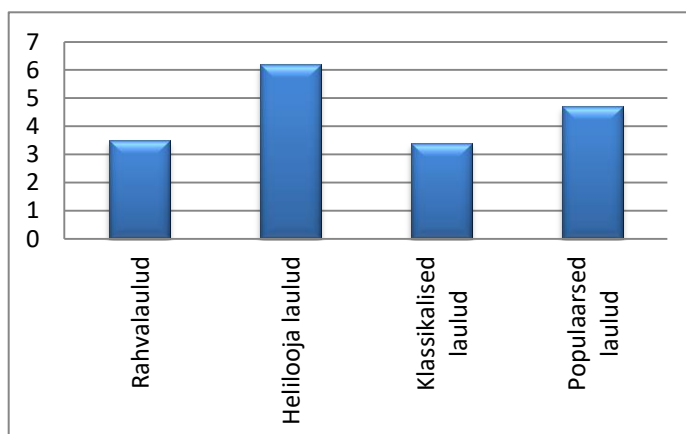
Joonis 6. Repertuaari allikad

Läbiviidud uuringu andmed näitavad, et kõige populaarsemaks allikaks, kust oma repertuaari jaoks laule otsitakse, on internet (6,4 punkti). Minu arvates on see seletatav asjaoluga, et internetis leidub väga suures koguses laulumaterjali, nii fonogrammide kui ka laulikute kujul. Samuti ostavad õpetajad ise sageli laulikuid (4,9 punkti). Sageli ostetakse just venekeelseid laulikuid Venemaalt, kuna Eesti poodides need praktiliselt puuduvad. Populaarsuselt järgmiseks allikaks on erinevad täiendkoolitused (4,2 punkti) ja õppeasutuse poolt ostetud muusikaline materjal (4,0 punkti). Oluliselt harvemini laenutavad õpetajad laulikuid raamatukogust (2,2 punkti). Oma lõputöö kirjutamise ajal külastasin mitut raamatukogu ning avastasin, et venekeelseid laulikuid on raamatukogudes väga vähe, erinevalt eestikeelsetest laulikute, mida leidub suures koguses nii poeriiulitel kui ka raamatukogudes. Mind rõõmustab, et mõnikord, kuigi väga harva (1,1 punkti) kirjutavad vene õppekeelega lasteaedade muusikaõpetajad ise laule oma repertuaari jaoks. Vaid kolm õpetajat hindas üsna kõrge punktide arvuga (5 punkti) faktorit “laulude loomine”. Seega saab teha järelduse, et laulude loomine ei ole nii populaarne venekeelsete õpetajate hulgas selle tõttu, et nad ei näe selleks vajadust, kuna on olemas suur valik kergesti kättesaadavat laulumaterjali. Samuti ei kujuta mõned õpetajad ennast ette helilooja rollis, lisades kommentaarides: “Selleks, et luua laule, on vajalik heliloomingu alane haridus”, “See on liiga vastutusrikas asi”. Üks õpetaja kirjutab, et võtab oma laule vanadest varudest, mis on säilinud nõukogude ajast.

Joonis 7 illustreerib, kuidas õpetajad hindasid 7-punkti skaalal erinevaid muusikastiile, mida nad kasutavad repertuaari kujundamisel.

Antud küsimuses pidid õpetajad hindama, millises stiilis laule nad oma repertuaari kujundamisel kõige enam kasutavad:

- rahvalaule, näiteks «Во поле березка стояла» (“Kaseke”), «Василек» (“Rukkilill”);
- autorilaule, ehk nüüdisaegsete heliloojate, nt. L. Oliferova, J. Verežnikov, T. Bokatš, laule;
- klassikalisi, ehk nõukogude klassikaliste heliloojate laule, näiteks “Väikesel kuusepuul külm on talve ajal” (M. Krasev), “Helesinine vagun” (V. Šainski);
- populaarseid, ehk laule nüüdisaja multifilmidest, näiteks “Kellake” («Часики») multifilmist “Fiksikud”, “Laul sõprusest” multifilmist “Maša ja karu”.

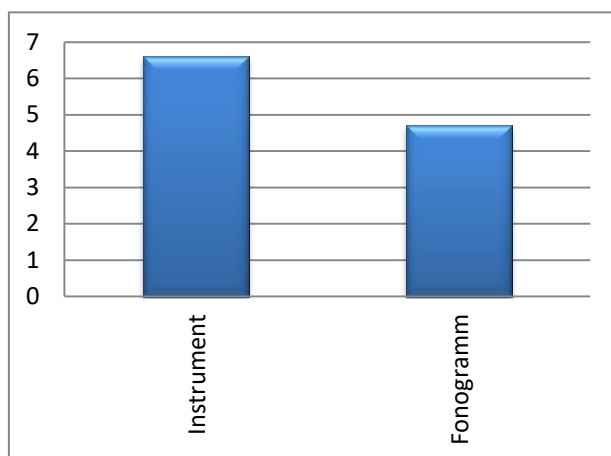
Joonis 7. Repertuaari valik stiilide järgi

Diagrammil on näha, et repertuaari kujundamisel eelistavad õpetajad nüüdisaja autorite (G. Vihareva, T. Bokatš, L. Oliferova) laule (6,2 punkti). Autorilaulude eelistamine on minu arvates seotud sellega, et nende hulgas on lihtsam leida laule, mis sobivad hooajaliste ning temaatiliste pidude tarbeks. Tänapäeval on väga palju kvaliteetse arranžeringuga autori-laule, mis on internetis vabalt saadaval.

Järgmiseks eelistuseks on populaarsed laulud (4,7 punkti). Oma kommentaarides tõid paljud õpetajad välja, et populaarsed laulud on tavaliselt kasutusel pidude muusikaliste vahel-paladena, näidendites ning tantsu saatemuusikana. Mulle tundub, et õpetaja peab olema tuttav populaarsete lastelauludega ning kasutama neid repertuaarina, kuna lastele tuttavad laulud, mida nad kuulevad kodus multafilme vaadates, leiavad alati emotsionaalset vastuka-

ja ning lapsed laulavad neid rõõmuga. Seda väidet saan kinnitada analoogiaga oma lapsepõlvest. Mäletan siiaaani laule nõukogude multifilmidest, mis olid lapsena minu lauluvara põhiosa ning hea meelega laulan neid laule lasteaias oma lastele. Rahvalaule (3,4 punkti) ning klassikalisi laule (3,5 punkti) kasutatakse peaaegu võrdsel määral. Praegu kuuleb vene rahvalaule üsna harva lasteaias muusikatundides ning pidudel. Ainukeseks erandiks on vastlapäev. Ma arvan, et lastele tuleb tingimata tutvustada rahvalaule, kuna nende meloodiad on lihtsad ning eelkooliealistele lastele sobilikud. Neid iseloomustab üldjuhul kitsas meloodiaulatus, mis üldjuhul ei ületa kvarti, lihtsad meloodiakäigud (astmeline liikumine või tertsi intervall), lihtsad rütmid ning tekst. Samuti on neid mugav kasutada hääle lahtilaulmise harjutustena. Nõukogude klassikute (V. Šainski, G. Gladkov, J. Krõlatov, M. Krasev) laule püüavad õpetajad samuti oma repertuaaris kasutada, kuid mitte väga tihti. Ühe noore õpetaja vastuses oli antud väga positiivne hinnang nõukogude klassikute lauludele: *“Mulle meeldivad nõukogude heliloojate laulud, sest need on laulud minu lapsepõlvest. Need on kvaliteetselt kirjutatud, laulude sisu on ajatu, sõnad on lastepärasead, lahked ning huumorimeelega. Samuti meeldivad need laulud lastele. Need laulud kõlavad nõukogude multifilmides, mida lapsed vaatavad nii kodus kui ka lasteaias.”* Üsna kriitilise märkuse nüüdisaja autorite laulude kohta kirjutas üks teine õpetaja: *“Varem olid heliloojad laulukirjutajad. Aga nüüd kirjutavad laule kõik, kes vähegi noodikirja oskavad. Loomulikult on praegu suurem laulude valik, kuid kõik meloodiad on ühtemoodi.”*

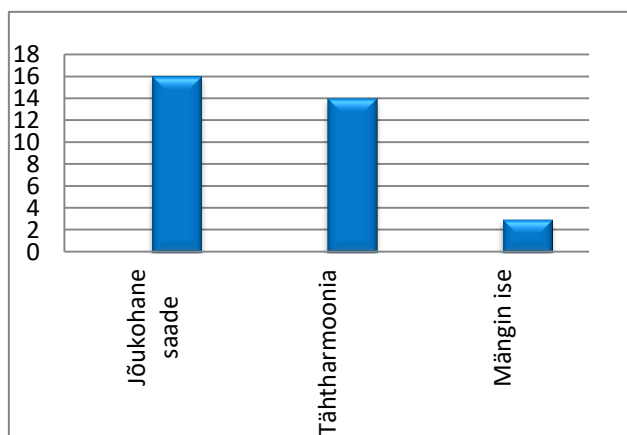
Joonisel 8 on välja toodud õpetajate eelistused laulude saate osas. Õpetajad pidid 7- punkti skaalal hindama, millist saatevarianti kasutavad nad kõige enam.

Joonis 8. Õpetajate poolt kasutatav saade

Küsitlus näitas, et kõige enam (6,6 punkti) kasutavad õpetajad laulu saateks elavat muusikat (pillisaadet). Kuid ka fonogramm on üsnagi populaarne variant (4,75 punkti). Üks õpetajatest selgitas pillisaate eelistamist sellega, et *“võib mängida lastele sobivas tempos. Aga fonogrammi on mugav kasutada kui pidu toimub õues”*. Teine õpetaja kirjutas, et *“salvestatud muusikat kasutab ta ainult tantsu saateks”*. Ühest küljest annab fonogrammi kasutamine rohkem vabadust õpetajale, kuna ta saab laulda koos lastega ja tantsulist liikumist ette näidata. Teisest küljest, ainult elav pillisaade annab võimaluse laulu põhjalikult selgeks õppida: vajaduse korral peatuda, korrata fraasi, dünaamika kallal töötada.

Ankeedis oli küsimus, millist saadet õpetajad eelistavad kasutada: helilooja poolt väljakirjutatud saade, tähtharmonia või enda kujundatud saade.

Joonis 9. Õpetajate eelistused saate kasutamisel

Joonisel 9 on näha, et suurem osa õpetajatest eelistab kasutada väljakirjutatud saadet ja pisut vähem tähtharmoniat. Kuusteist õpetajat kaheksateistkümnest märkisid, et kasutavad helilooja poolt väljakirjutatud saadet, neliteist kasutavad tähtharmoniat. Vaid kolm õpetajat märkisid, et kujundavad saadet ise. Väljakirjutatud saate eelistamine võib näidata, et on olemas häid laulikuid väljakirjutatud saatega. Venekeelsete laulikute puhul võib üsna harva kohata melodiat tähtharmoniaga. Tähtharmonia on rohkem kasutusel eesti laulikutes.

Küsimusele, *“kas Te transponeerite laulu sobivasse helistikku”* vastas 11 õpetajat jaatavalt ning 4 õpetajat eitavalt, 3 õpetajat märkis, et teevad seda väga harva.

Uuringus oli küsitud, kui tihti vahetavad õpetajad oma repertuaari. Nagu eelpool mainitud, on paljudel õpetajatel oma laulude *“kullafond”*, mida kindlasti regulaarselt repertuaaris kasutatakse. Need laulud on paljude tööaastate jooksul armsaks saanud ning on jäänud asendamatuks repertuaari koostamisel. Siiski ilmuvad uued autorid ja uued kogumikud

ning õpetajatel on loomulikult huvitav kasutada ka mõningaid uusi laule. Suurem osa õpetajatest vastas, et vahetavad repertuaari tihti, iga-aastaselt, kuid mitte tervikuna, lisades juurde uusi laule. Üks õpetaja täpsustas, et ta ei kasuta kunagi sama laulu rohkem kui kahel korral. Vaid üks õpetaja vastas, et vahetab laule harva, vajadusel. Oma töökogemusest tean, et meie lasteaias jääb põhirepertuaar muutmatuks, kuid lisanduvad või vahetuvad 1-2 laulu. Eriti puudutab see eestikeelseid laule, kuna vene emakeelega laste jaoks sobivaid eestikeelseid laule ei ole väga palju. Üks õpetajatest kirjutas: *“otsin pidevalt uusi laule, kuna toetan oma lasteaiaprojektitegevust muusikalise repertuaari abil”*.

Repertuaari valikul peab õpetaja silmas pidama laulu õppimiseks kasutatavaid meetodeid, kuna on lihtsamaid laule, mida on kerge kiiresti selgeks õppida tavalise kordamise abil. Kuid on ka keerulisi laule, mis nõuavad süsteemsemat lähenemist. Palusin õpetajatel vastata, milliseid meetodeid nad kasutavad laulude õpetamisel. Uuringust selgus, et kasutatakse väga erinevaid meetodeid. Neid meetodeid analüüsid liigitasin neid 5 etapiks:

- esmane tutvumine lauluga - kuulamine;
- vestlemine laulust: tekstist arusaamine, tundmatute sõnade tähenduse selgitamine;
- laulu iseloomu, tuju määramine (kurb, lõbus, lüüriline, rõõmus);
- laulu selgeksõppimine (osade kaupa, kaja-meetodil, a capella, rühmadena, poisitüdrukud, häälega-hääletult, helikõrguse modelleerimine käega, rütmiline kaasaplaksutamine);
- laulu kontsertettekanne.

Uuringu käigus selgus, et enamusel õpetajatest ei ole mingeid raskusi repertuaari valikul (17 vastajat). Vaid üks õpetaja tunnistas, et on raskusi nooremate laste jaoks laulude valimisel. *“Mida nooremad on lapsed, seda põhjalikumalt valin repertuaari, seda vähem on kõikide kriteeriumite poolest sobivaid laule. Eriti rakse on valida eestikeelseid laule 3-5 aastastele lastele teksti raskuse tõttu.”*

3.3 Ülevaade venekeelsetest laulikutest, mida kasutavad vene õppekeelega Tallinna lasteaedade muusikaõpetajad repertuaari kujundamisel

Selles alapeatükis toon välja muusikaõpetajate poolt kasutatavate laulikute pealkirjad ning nende autorid.

Tabel 3. Venekeelsed laulikud, mida kasutatakse repertuaari kujundamisel

Lauliku nimi ja autor	Õpetajate arv
Ajakiri «Muusikaline palett»	10
Ajakiri «Kelluke»	5
Ajakiri «Muusikaõpetaja»	3
Toim. M. Tsareva, M. Kempi “Eesti lapsepõlv”	2
Toim. S. Antonova “Laulud lasteaia jaoks”	1
Toim. A. Abramova, T. Popatenko “Laulge, lapsed”	1
Toim. S. Meržljakova “Õpetame lapsi laulma”	1
J. Kartušina “Logorütmilised tunnid lasteaias”	1
T. Tjutjunnikova Muusika metoodiliste materjalide komplekt.	1
J. Verežnikov, Laulikud.	1

Palusin õpetajatel tuua välja laulikute pealkirjad ja heliloojad. Selgus, et kõige populaarsemaks ja nõutumaks laulukogumikuks on ajakiri “Muusikaline palett”. Seda väljaannet märkisid 10 õpetajat 18-st. Sellele järgnevad ajakirjad “Kelluke” (5 õpetajat) ja “Muusikaõpetaja” (3 õpetajat). Kaks õpetajat kirjutasid, et kasutavad M. Tsareva ja M. Kempi laulikku “Eesti lapsepõlv”. Samuti mainiti selliseid kogumikke nagu S. Antonova “Laulud lasteaia jaoks”, A. Abramova, T. Popatenko “Laulge, lapsed”, S. Meržljakova “Õpetame lapsi laulma”, J. Kartušina “Logorütmilised tunnid lasteaias”, T. Tjutjunnikova Muusika metoodiliste materjalide komplekt ning J. Verežnikovi laulikud.

Allpool toon välja enda meelest parimate lasteaedadele sobilike laulikute lühiülevaate.

1. **Ajakiri «Muusikaline palett»** - ajakiri muusikalisest kasvatuses alushariduses. Ilmub aastast 2001. Ajakirjas on mitu rubriiki. Esimeses rubriigis vaadeldakse muusikalise kasvatuse teoreetilisi küsimusi, erinevaid meetodeid ning metoodikaid. Teises rubriigis on laulude noodid ning tantsupalad koos liikumise kirjeldusega. Kolmandas rubriigis on erinevate pidude stsenaariumid erinevatele vanuseastmetele. See on väga loogiliselt üles ehitatud ajakiri, kust lisaks uutele lauludele võib tutvuda ka erinevate metoodikate ning teiste õpetajate kogemusega. Huvitavad on ka pidude stsenaariumid. Olles tutvunud mitme numbriga, võin märkida, et stsenaariumite sisu on ajakohane, humoorikas ning mitmekesine. Need ajakirjad on suureks toeks nii noortele kui ka staažikatele õpetajatele.

<https://helpmusic.ru/index.php/библиотека/журнал-«музыкальная-палитра»>

2. **Ajakiri «Kelluke»** ilmub alates 1997. aastast. Iga ajakirja number on pühendatud kindlale aastaajale ning hooajalistele pidudele, näiteks “Tere Sügis!”, “Uusaasta kaleidoskoop”. Selles väljaandes kirjastatakse praktiseerivate muusikaõpetajate töid. Igaks peoks on olemas mitu stsenaariumivarianti koos laulude, tantsude, luuletuste ja mängudega. Laulud ja tantsud on valitud laste vanuseid arvestades. Selline ajakiri on valmismaterjal lasteaedade muusikaõpetajate jaoks ning seda on väga mugav kasutada pidude ettevalmistamiseks.

<https://helpmusic.ru/index.php/библиотека/журнал-«колокольчик»>

3. **Ajakiri «Muusikaõpetaja»** ilmub alates 2004. aastast, 8 numbrit aastas. See on mõeldud alushariduses töötavatele muusikaõpetajatele. Tegemist on väärtusliku materjaliga, kuna see tutvustab uusi programme ja tehnoloogiaid, eelkooliealiste laste arengumetoodikaid, mis on välja töötatud autorite poolt, pedagoogide parimate praktikatega erinevate programmide rakendamisel. Ajakirjas on tundide konspektid, muusikaliste mängude kirjeldused, tantsuliigutuste kompositsioonid, laulud 2-8 aastaste laste jaoks.

https://dovosp.ru/magazine_child_in_kindergarten/mr-year/2019

4. **Kogumik «Eesti lapsepõlv»** (koostajad M. Tsareva ja M. Kemp) sisaldab 16 stsenaariumit, mis on sobilikud eesti rahvakalendri tähtpäevadele või riigipühade läbiviimiseks vene õppekeelelasteaedades. Kogumik on kahes keeles, eesti ja vene keeles. See sisaldab 14 noodilisa. Kogumikus on kirjeldatud järgmised tähtpäevad: mihkkipäev, mardipäev, kadripäev, vastlapäev, lihavõtte, jüripäev ja jaanipäev. Kogumikus on muusikaõpetajate

jaoks väga kasulik ja vajalik materjal, kuna koostajad on püüdnud kohandada seda venekeelsete laste eesti keele oskuse tasemele. Tähtis on ka see, et kogumik on kakskeelne. Kõik õpetajad ei valda eesti keelt piisaval tasemel ning nende jaoks on venekeelne tekst suureks abiks.

<https://rus.postimees.ee/2242453/estonskoe-detstvo-oblegchit-integraciyu>

5. T. Tjutjunnikova muusika metoodilise materjali komplekt - see on valik metoodilistest raamatutest, mille aluseks on Orffi pedagoogika ideed. Komplektis on 25 raamatut ja 5 DVD-d. T. Tjutjunnikova on laste muusika aktiivõppe programmi ja metoodika autor. Programm põhineb loomingulisel musitseerimisel laste muusikariistadel. Antud metoodika ja programm on suunatud nii laste muusikaliste oskuste arengule kui ka nende loomingulise mõtlemise ning personaalsete omaduste (vastuvõtuvõime, mälu, reaktsioon, tähelepanu, peen (?) emotsionaalsus) arengule. See materjal on kasulik kõigi muusikaõpetajate jaoks olenemata sellest, kas nad on Orffi pedagoogika järgijad või mitte. Selleks, et mitmekesistada muusikatundi, tuleb kasutada mängu, harjutusi, laule, mis on loodud sellest metoodikast lähtuvalt. <https://www.orff.ru/about>

Järgmises küsimuses palusin õpetajatel nimetada 2-3 autorit, kelle laule nad kasutavad kõige tihedamini. Huvitav on see, et vastused on niivõrd mitmekesised, et ühiseid eelistusi leidub väga vähe. Küsitluse vastustes mainitud heliloojate nimekirja analüüsimisel selgus, et kõige populaarsemaks heliloojaks-klassikuks on V. Šainski. Teda mainisid 6 õpetajat 18-st. Mulle meeldivad samuti V. Šainski laulud ning paljusid tema lauludest tean peast, näiteks “Koos on lõbus sammuda”, “ Rohutirtsu laul”, “Pilved on valge lakaga hobused”, “Sünnipäeva laul” jne. On selge, et tema laulude populaarsus on seotud sellega, et need kõlavad nõukogudeaegsetes multifilmides, millega me kõik oleme suureks kasvanud. Kuid keeruline on nimetada mõnda nüüdisaegset lastelaulude loojat, kes oleks sama populaarne. V. Šainski laulud on lõbusad, täis optimismi ning lastepärast huumorit.

Populaarsuselt järgmiseks heliloojaks on osutunud J. Krõlatov. Teda mainisid 3 õpetajat 18-st. Ka tema laulud kõlavad nõukogudeaegsetes multifilmides ning lastefilmides. Kõige tuntumateks lauludeks on “Karuema hällilaul”, “Kui poleks talve”, “Kaunis kauge”, “Tiivulised kiiged”. J. Krõlatovi laulud on meloodilised, hästi valitud tekstiga, kuid minu arva-tes liialt keerulised eelkooliealiste laste jaoks. Tema laulud sobivad rohkem koolilastele või väga andekatele lastele.

Samuti olid märgitud järgmised lastelaulu klassikud: A. Filippenko, J. Tilitšejeva, T. Popatenko, B. Saveljev.

Nüüdisaegsetes autoritest mainiti järgmiseid: L. Olifirova, T. Tjutjunnikova, Z. Root, G. Vihareva, T. Bokats, A. Jevdotjeva. Valdavalt on nad kõik praktiseerivad lasteaias õpetajad, kes ise kirjutavad laule ning annavad välja kogumikke Venemaal. Paljud nende laulud koos arranžeringuga on vabalt leitavad internetis.

3.4 Ülevaade eestikeelsetest lauludest, mida kasutavad vene õppekeelega Tallinna lasteadeade muusikaõpetajad repertuaari kujundamisel

Antud töös oli püstitatud küsimus, kui suur on eestikeelse repertuaari osakaal. Selgus, et 30% kõigist küsitletud õpetajatest ei kasuta eestikeelseid laule oma tundides, märkides, et eestikeelseid laule õpib lastega eesti keele õpetaja. Ülejäänud õpetajad andsid erinevaid vastuseid: 6 õpetajat kirjutasid, et eestikeelne repertuaar moodustab 20-30% kogu repertuaarist, 4 õpetajat vastasid, et 40-50%, 2 õpetajat vastasid, et üle 50%. Mulle tundub, et see kolmandik õpetajates, kes vastasid, et ei kasuta eestikeelset repertuaari, ei valda eesti keelt piisaval määral ning vanuse tõttu ei taha vahetult enne pensionile minekut repertuaari muuta. Rõõmustav on see, et 2/3 küsitletutest kasutavad aktiivselt eestikeelseid laule oma tundides ning nende poolt kasutatavate laulikute nimekiri on üsna pikk. Minu tähelepanekud lasteaias töötatud aastate jooksul näitavad, et eestikeelse repertuaari osakaal suureneb iga aastaga. Eestikeelseid laule ei õpita ainult kontsertide tarbeks vaid lauldakse ka temaatilistel muusikatundidel ning sõnavara kinnistamise eesmärgil. Näiteks sellised laulud nagu „Hommikul käsi pesen nii“ (inglise lastelaul, sõn.: E. Ait), „Nädalapäevad“ N.Lunjova, „Kes on täna meiega?“ (eesti rhv., sõn. M. Raun), „Rongisõit“ G.Ernesaks jt.

Tabel 4. Eesti autorite kogumikud, mida vene õppekeelega lasteadeade õpetajad kasutavad repertuaari kujundamisel

Lauliku autor ja pealkiri	Õpetajate arv
Kumpas, A. „Väikese lapse laulud“	8
Lunjova, N. ja Maiberg, L. „Lauldes on õppimine tore“	6
Pajusaar, R. „Ühes šokolaadilinnas“	3
Toompere, S. „Tulge mängima“	4

Rand, I. "Präänik-väänik"	2
Kents, M. "Pisipõnni laulud"	2
Mikussaar, H. "Lastelaulud"	1
Jukk, T. "Koolimuusika"	1
Wunderlich, M. "Laulurõõm"	1
Liivak, M. „Kaks sammu väljapoole“	1
Liivak, M. „Kaks sammu sissepoole“	
Kõlar, L. „Aastaringis“	1

Nagu näha tabelist 2, on kõige populaarsemaks eestikeelseks kogumikus venekeelsete lasteadeade muusikaõpetajate seas «Väikese lapse laulud» (A. Kumpas), sellele järgnevad kogumikud «Lauldes on õppimine tore» (N. Lunjova, L. Maiberg) ja „Tulge mängima“ (S. Toompere). Samuti mainisid mõned õpetajad, et kasutavad materjale, mida said EMTAs toimunud täiendkoolitustel.

Vastuseks küsimusele “milliste eesti heliloojate laule te kasutate oma repertuaaris?”, mainisid õpetajad samu heliloojaid, kes on juba märgitud tabelis 2.

Palusin õpetajatel loetleda 2-3 eesti laulu, mida nad kindlasti kasutavad oma repertuaaris. Selgus, et kõige enam kasutatakse muusikatundides järgmisi laule: «Mu koduke» A. Kiis (4 õpetajat), „Kes aias?“ rahvamäng (3 õpetajat), «Metsamuusika» R. Pajusaar (3 õpetajat), „Päkapikk“ (2). Samuti nimetati laule: „Täna joonistasin lipu“ L.Maiberg, rahvaviis, „Eestimaa“ K. Rüütli, „Lendab lehti“ A.Kumpas, „Issiga“ S.Toompere, „Hommikul käsi pesen nii“ ingl. lastelaul, eestikeelsed sõnad E.Ait, „Rongisõit“, „Kõlapulgamäng“ R.Pajusaar.

Valides oma repertuaari eestikeelseid laule, peavad õpetajad olema eriti hoolikad. Vaatamata sellele, et eestikeelsete laulude valik on väga lai, ei ole need kõik sobilikud laste jaoks, kelle emakeeleks ei ole eesti keel. Üheks tähtsamaks kriteeriumiks on lihtne tekst. Kõige parem on, kui tekstis on korduvaid fraase, mis aitab kiirele meeldejätmisele kaasa. Lastele meeldivad eriti eestikeelsed laulud, millel on liigutused või mängulised komponendid. Selgus, et peaaegu kõik õpetajate poolt mainitud laulud on erinevatel aastatel kõlanud ka minu lasteaiapidudel. Võib teha järelduse, et venekeelsete laste jaoks sobivaid eestikeelseid laule ei ole eriti palju ning need vähesed laulud moodustavad õpetajate püsirepertuaari.

Palusin õpetajatel märkida, milliseid eesti rahvalaule nad oma repertuaaris kasutavad. Kuna viimastel aastatel on üheks prioriteediks tutvumine eesti kultuuriga, on eesti rahvaka-

lendri tähtpäevade tähistamine õppekava kohustuslik osa. Tähistatakse selliseid tähtpäevi nagu kadripäev, mardipäev, vastlapäev, lihavõtted. Nende tähtpäevade tarbeks kujundatakse repertuaari eesti rahvalauludest ja -tantsudest. Küsitlusest selgus, et kõige populaarsemateks rahvalauludeks on «Mardilaul», „Sõit, sõit linna“, „Kadrilaul“, „Päävak tule välla“, „Meie tahme taeva minna“. Meie lasteaias on tore traditsioon käia vanema rühma lastega külas eestikeelses sõpruslasteaias. Selle tarbeks õppivad lapsed laule eesti keeles. Nende hulgas on rahvalaul „Sõua, laeva, jõua laeva“, millega koos tehakse väikest näitemängu, milles osalevad tüdrukud-meresõitjad ning laevakapten.

KOKKUVÕTE

Antud töö eesmärgiks oli repertuaari kujunemise protsessi uurimine ja seda mõjutavate tegurite välja selgitamine. Töö põhineb Tallinna vene õppekeelega lasteaedade muusikaõpetajate küsitlusel. Küsitluse käigus sain vastused küsimustele:

- Millised tegurid on muusikaõpetajate jaoks kõige olulisemad laulurepertuaari kujundamisel?
- Milliseid allikaid kasutavad muusikaõpetajad laulurepertuaari kujundamisel?
- Kui suur on eestikeelsete laulude osakaal vene õppekeelega lasteaedade laulurepertuaaris?

Kogutud andmete põhjal tegin analüüsi. Kokku on Tallinnas 28 venekeelset lasteaeda ning vastavalt ka 28 muusikaõpetajat. Uuringus osales 18 muusikaõpetajat.

Selgus, et kõige arvukam vastajate rühm on vanemad kui 56-aastased ning omavad staaži enam kui 20 aastat. 2/3 muusikaõpetajatest omandas muusikalise hariduse Eestis ja 1/3 väljaspool Eestit, endise nõukogude liidu vabariikides ja Venemaal.

Küsitluse põhjal selgus, et enamasti kujundavad muusikaõpetajad oma repertuaari lähtudes hooajalistest pidudest. Laulu valikul on tähtsamaks teguriks selle meloodilisus, meloodia ulatus ning samuti pööratakse tähelepanu, et laulu tekst oleks laste jaoks arusaadav. Eelistatumaks saateliigiks on pillisaade.

Samuti selgus, et kõige populaarsemaks laulude otsinguallikaks on internet. Venekeelsete õpetajate seas on vähe neid, kes kirjutab ise laule. Venekeelsete trükiallikate seast kasutatakse kõige enam Venemaal ilmuvaid perioodika väljaandeid: “Muusikaline palett”, “Kellukesed”, “Muusikaõpetaja”.

Õpetajad eelistavad kasutada nüüdisautorite poolt kirjutatud laule. Nüüdisautoritest mainiti küsitluse vastustes järgmiseid autoreid: L. Olifirova, T. Tjutjunnikova, Z. Root, G. Vihareva, T. Bokatš, A. Jevdotjeva. Lastelaulu klassikutest on kõige populaarsem V. Šainski.

Selgus, et vaid 30% küsitletud õpetajatest ei kasuta eestikeelseid laule oma repertuaaris. Ülejäänud õpetajad hindasid eestikeelsete laulude osakaalu oma repertuaaris erinevalt. Tahaksin siinkohal märkida, et paljudes venekeelsetes lasteaedades on eestikeelse laulurepertuaari osakaal aasta-aastalt kasvanud. Vene muusikaõpetajate seas on kõige populaarsema-

teks eestikeelseteks laulikuteks A. Kumpase “Väikese lapse laulud”, N. Lunjova ja L. Maibergi “Lauldes on õppimine tore” ning S. Toompere „Tulge mängima“.

Õpetajad märkisid väga erinevaid eestikeelseid laule, mida nad oma repertuaaris kasutavad. Nendest enimmainitud olid “Mu koduke” (A. Kiis), “Metsamuusika” (R. Pajusaar) ja rahvamäng „Kes aias?“. Selgus, et eesti kultuuri ja traditsiooniga tutvumiseks lülitavad õpetajad oma repertuaari eesti rahvalaule “Mardilaul“, „Sõit, sõit linna“, „Kadrilaul“, „Päävak tule välla“, „Meie tahme taeva minna“.

Mõned õpetajad tõid välja, et mõnikord on raske leida eestikeelseid laule nooremate (3-4 aastaste) laste jaoks, sest tihtipeale on laulude tekst nii väikeste laste jaoks liiga keeruline. Muusikaõpetajate kommentaarides oli soovitus kohandada eestikeelsete laulude tekste vene rahvusest laste jaoks.

ALLIKAD

Jukk, T. 2008. *Koolimuusika*. Tallinn

Kents, M. 2008. *Pisipõnni laulud*. Tapa

Kumpas, A. 1997. *Väikese lapse laulud I*. Tallinn

Kõlar, L. 1966. Aastaringis. Tallinn

Liivak, M. 2000. *Kaks sammu sissepoole*. Talmar & Põhi

Liivak, M. 2002. *Kaks sammu väljapoole*. Talmar & Põhi

Lunjova, N., Maiberg, L. 2009. *Lauldes on õppimine tore*. Tallinna Küte

Mikussaar, H. 2003. *Lastelaulud*. SP Muusikaprojekt

Pajusaar, R. 2011. *Ühes šokolaadilinnas*. Audiosus OÜ

Rand, I. 2008. *Präänik-väänik*. Muusika tuba

Tjutjunnikova, T. = Тютюнникова Т. Комплект пособий для музыкального руководителя. <https://www.orff.ru/magazin> (8.04.2020)

Toompere, S. 2004. *Tulge mängima*. Tartu

Tsareva, M., Kemp, M. 2006. Eesti lapsepõlv. Eesti ja vene keeles. Tallinn

Wunderlich, M. 2005. *Laulurõõm* SP Muusika <http://mudila.lastekas.ee/lastelaulud> (15.05.2020)

Музыкальный журнал «Колокольчик». Санкт-Петербург.

<https://helpmusic.ru/index.php/библиотека/журнал-«колокольчик»> (8.04.2020)

Музыкальный журнал «Музыкальный руководитель». Москва.

https://dovosp.ru/magazine_child_in_kindergarten/mr-year/2019 (8.04.2020)

Музыкальный журнал «Музыкальная палитра». Санкт-Петербург.

<https://helpmusic.ru/index.php/библиотека/журнал-«музыкальная-палитра»> (8.04.2020)

KASUTATUD KIRJANDUS

Bjorkvoll, J. 2001 = Бьоркволл, Ю. *С музыкой в душе*. Санкт-Петербург: БЛИЦ.

Kiilu, K. 2005. *Laululise tegevuse diferentseerimine*. Muusika ja kunsti õpetamisest. Toim. Vikat, M. Treier, H., Raudsepp, I. Tallinn. Lk 26-33

Kirnarskaja, D. 2004 = Кирнарская, Д. *Музыкальные способности*. Москва: Таланты - 21 век.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava 2008.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917> (29.02.2020)

Lunjova, N. , Maiberg, L. 2009. Õige hääldamise kujundamine laulu, rütmi ja mänguga. Rmt. Parimad praktikad lasteaialt lasteaiale.

Lunjova, N., Maiberg, L. 2019. *Miks ja kuidas kasutada keeleõppes laule?*
<https://www.innove.ee/oppevara-ja-metoodikad/muu-kodukeelega-laps/abimaterjalid-lasteaedadele>.(28.02.2020)

Mitchell, P. 1991. Research note. Adult Non-Singers: The beginning stages of learning to sing. – *Psychology of Music*, 19, 74-76.

Mora, C. F. 2000. *Foreign language acquisition and melody singing*. *ELT Journal*, 54(2), 146-152.
https://www.researchgate.net/publication/31211656_Foreign_language_acquisition_and_melody_singing (21.02.2020)

Muldma, M. 2004 = Мулдма, М. *Феномен музыки в формировании диалога культур*. Сопоставительный анализ мнений учителей музыки школ с эстонским и русским языком обучения. Tallinn: TPÜ.

Muldma, M. 2007 = Мулдма, М. *Дидактика музыкального воспитания*. Tallinn: Koolibri.

Pullerits, M. 2004. *Muusikaline draama algõpetuses – kontseptsioon ja rakendus võimalusi lähtuvalt C. Orffi süsteemist*. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool, lk 25-26.

Päts, R. 1989. *Muusikaline kasvatus üldharidus koolis*. Tallinn: Valgus, lk 20-25.

Sepp, K. 2010. Laulurepertuaari kujunemine Pärnu ja Pärnumaa lasteaedades ning oma-loomingu osa selles. Bakalaureusetöö. Viljandi: TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia muusikaosakond.

Sloboda, J. 2000. *Muusikaline meel*. Kognitiivne muusikapsühholoogia. Tallinn: Scripta

Musicalia, lk 186-187.

Tarassova, K. 1988 = Тарасова, К. Онтогенез музыкальных способностей. Москва: Педагогика.

Õunapuu, L. 2014. Kvantitatiivne ja kvalitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu: Tartu Ülikool, lk 51-56.

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf (8.05.2020)

LISA 1

Анкета для учителей музыки детских садов Таллинна.

Уважаемый учитель музыки!

Я, Лилия Паринд, являюсь студенткой третьего курса Вильяндийской Академии Культуры. Прошу Вашей помощи в сборе материалов для написания исследовательской работы. Тема работы «Формирование песенного репертуара в русских детских садах Таллинна.» Опросник анонимный, и результаты будут использованы только в исследовательской работе.

Пожалуйста, отметьте подходящие для Вас варианты ответов. По возможности добавьте свое мнение и дополните описанием.

Мой e-mail: liliaparind@gmail.com тел. 58454466

1. Ваш возраст:

1. Моложе 25
2. От 26 до 30
3. От 31 до 40
4. От 41 до 50
5. От 51 до 55
6. Старше 56

2. Ваше образование

1. Среднее
2. Средне-специальное
3. Высшее
4.

3. Какое учебное заведение и когда Вы его закончили?

1.

4. Ваша специальность по диплому

.....

5. Ваш педагогический стаж

1. менее 5 лет
2. более 5 лет
3. более 10 лет
4. более 15 лет
5. более 20 лет

6. Рабочий язык:

1. русский
2. русский и эстонский

7. Какие факторы в большей степени влияют на формирование песенного репертуара

Выберите наиболее подходящее число по каждому критерию.

1. учебная программа	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
2. сезонные праздники	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
3. месячное планирование	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
4. по своему желанию	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
5. учитываю желания других учителей	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
6. другое (уточните)	

8. Оцените, по каким критериям Вы выбираете песни

1. мелодичность	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
2. диапазон	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
3. содержание текста	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
4. ритмичность	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
5. популярность	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
6. другое (уточните)	

9. Из каких источников Вы берете необходимый для работы песенный репертуар

1. Интернет	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
2. покупаю сама	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
3. покупает учреждение	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
4. пишу сама песни	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
5. беру из библиотеки	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
6. с курсов	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
7. другое	

10. Какие по стилю песни Вы предпочитаете включать в репертуар?

1. народные	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
2. композиторские	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
3. классические	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
4. популярные	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)

11. Какое музыкальное сопровождение Вы используете чаще?

1. Инструмент	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)
2. Фонограмма	(Мало)1 2 3 4 5 6 7(Много)

12. Какой аккомпанемент Вы предпочитаете использовать?

1. Доступный из песенника (композиторский)
2. Буквенную гармонию
3. Подбираю сама

13. Транспонируете ли Вы при необходимости в подходящую тональность?

.....

14. Меняете ли Вы песенный репертуар? Если да, то как часто?

15. Сколько времени в среднем занимает разучивание одной песни?

1. один месяц
2. два месяца
3.

16. Какие методы Вы используете для разучивания песен?
17. Испытываете ли Вы какие-либо трудности при подборе репертуара?

Вопросы, относящиеся к русскоязычному репертуару:

18. Какие песенники Вы используете для формирования репертуара?
19. Назовите, пожалуйста, 2-3 авторов, песни которых Вы используете для составления репертуара.

Вопросы, касающиеся песен на эстонском языке:

20. Как Вы думаете, какой процент от общего песенного репертуара занимают песни на эстонском языке?
21. Из каких песенников заимствуете эстонские песни?
22. Песни каких эстонских композиторов Вы используете в репертуаре?
23. Приведите пример эстонских песен, которые Вы всегда включаете в репертуар?
24. Используете ли Вы эстонские народные песни? Если да, то какие?

Благодарю Вас за то, что Вы нашли время, чтобы принять участие в исследовании и ответить на вопросы.

SUMMARY

The aim of this work was to investigate the process of forming a repertoire and identifying factors influencing it. The study was conducted among music teachers of Russian-language kindergartens in Tallinn. I received answers to such questions: 1. What are the most important criteria for music teachers in the formation of a song repertoire? 2. What sources do teachers use creating a song repertoire?

In the first chapter I give a general theoretical overview on such topics: the role of singing in the life of a child, musical activity in kindergarten, principles for choosing a repertoire for children of kindergarten age, relationships between singing and language development, development of singing abilities in preschool children.

I compiled a questionnaire which was sent by e-mail to kindergartens, and also directly transmitted to music teachers. Eighteen music teachers answered the questionnaire.

It was revealed that teachers mainly form a repertoire, focusing on seasonal holidays. Choosing a song, teachers most appreciate its melody, range, and also pay attention to the lyrics of the song that are understandable to the child. To accompany the songs, preference is given to the instrument. The data showed that the Internet is the most popular and affordable source of songs. Among music teachers there are very few who compose songs themselves. The most frequently Russian-speaking sources, which music teacher used to compilation of repertoire, were the periodicals produced in Russia. Also teachers prefer to use songs written by contemporary composers.

The results of questionnaire showed that only 30% of the teachers surveyed did not include Estonian songs in their repertoire. The rest of the teachers evaluated the percentage of use of Estonian songs differently: who is less, who is more. Here I want to note that in many Russian-language kindergartens, the share of the Estonian repertoire is increasing every year. Some teachers noted that it is sometimes difficult to find Estonian songs for young children (3-4 years old), because they often have very complex lyrics. In the comments of music teachers there was a wish: to adapt Estonian songs (more precisely, texts of Estonian songs) for Russian children.

This thesis may be useful for young music teachers who come to work in kindergarten and are faced with the problem of forming a repertoire. The work gives an overview of both Russian- and Estonian-speaking sources, which can help in compiling a repertoire and finding suitable songs for preschool children.

Litsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputööüldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Lilia Parind, (sünd. 01.08. 1976)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Laulurepertuaari kujunemine Tallinna venekeelsetes lasteaedades“, mille juhendaja on Guldžahon Jussufi
- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 18. 05. 2020